

CRNA GORA
SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/24-36/

Podgorica, 4. septembar 2024. godine

Povodom razmatranja Završnog izvještaja o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019-2023. godine Odbor za ljudska prava i slobode sa 12. sjednice, održane 31. jula 2024. godine podnosi

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU ZAVRŠNOG IZVJEŠTAJA O SPROVOĐENJU STRATEGIJE MANJINSKE POLITIKE 2019-2023. GODINE

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 12. sjednici, održanoj 31. jula 2024. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: Fikret Ljuljanaj, predstavnik Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Milena Krsmanović Iković, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Brigitte Kuchar, predstavnica Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Ivan Radulović, predstavnik NVO "Građanska alijansa",

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2023. godinu:

*„Što se tiče prava osoba koje pripadaju **manjinama**, u decembru 2022. godine Crna Gora je podnijela šesti Izvještaj o sprovođenju Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, kao i četvrti Izvještaj o primjeni Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina. U septembru 2023. godine, Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima objavio je svoj sedmi izvještaj o praćenju stanja u Crnoj Gori, napominjući da i dalje postoje nedostaci u odgovarajućem korišćenju i zaštiti romskog jezika u skladu sa evropskim standardima i zakonodavstvom. U aprilu 2023. godine, usvojen je Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za Strategiju manjinske politike za period 2019-2023. godine za 2022. godinu, dok je Akcioni plan za 2023. godinu usvojen u maju 2023. godine. Još uvijek ne postoji jednako postupanje prema manjinama u Skupštini. U julu 2022. godine, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava osnovalo je Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Tokom 2022. godine, Ministarstvo je dodijelilo 150.000 eura nevladinim organizacijama koje rade na pravima osoba koje pripadaju manjinama. U novembru 2022. godine, Fond za zaštitu i ostvarivanje prava manjina dodijelio je više od 1 milion eura za podršku 195 organizacija i pojedinaca za promociju prava osoba koje pripadaju manjinama. U avgustu 2023. godine, Specijalno tužilaštvo je otvorilo krivičnu istragu o finansijskom upravljanju Fondom za manjine. U martu 2022. godine, Zaštitnik je izdao mišljenje Ministarstvu u vezi sa mogućim izmjenama Zakona o manjinskim pravima i slobodama kako bi se obezbijedilo direktno imenovanje u savjetima manjina na osnovu slobodno izražene volje manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica.*

***Romi i Egipćani** i dalje su najranjiviji dio stanovništva, a anticiganizam ostaje problem. Nije bilo daljih dešavanja u vezi sa smanjenjem praga za političko predstavljanje Roma u Skupštini, budući da Zakon o izboru odbornika i poslanika nije izmijenjen. Dana 6. aprila 2023. godine, skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom, organizovao je prvo zasijedanje Romskog parlamenta. Romski savjet je bojkotovao zasijedanje. Vlada je organizovala 19. oktobra 2022. godine treći ministarski sastanak sa Romima u Podgorici. Ministri svih zemalja Zapadnog Balkana odgovorni za inkluziju Roma saglasili su se da će djelovati u skladu sa obavezama preuzetim u Poznanju 2019. godine i tokom prva dva ministarska sastanka organizovana u Tirani (2020) i Sarajevu (2021). Takođe su se saglasili da će ojačati postojeći rad na integraciji Roma u oblastima stanovanja, zapošljavanja, zelene i digitalne agende, i budžetiranja usmjerenom ka Romima, te da će usvojiti snažne sisteme praćenja i izvještavanja radi mjerenja napretka u*

spvođenju novih strategija za Rome i ciljeva iz Poznanjske deklaracije uz pomoć nacionalnih statističkih kancelarija.

Dana 2. novembra 2022. godinu, Vlada je imenovala nacionalnu kontakt osobu za Rome, poziciju koja je bila upražnjena od avgusta 2020. Kontakt osoba dolazi iz romske zajednice i dugogodišnji je zaposleni Ministarstva. Međutim, kontakt osoba nema odlučujuću ulogu u Ministarstvu, a njegove ograničene sposobnosti i resursi i dalje su glavni nedostaci. Vlada je 26. maja 2023. godine usvojila Odluku o uspostavljanju koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Poznanjske deklaracije, kojoj predsjedava kontakt osoba.

U 2022. godini, 26 organizacija civilnog društva dobile su javna sredstva za sprovođenje projekata u oblasti inkluzije Roma. Osim toga, u 2022. godini, Fond za manjine podržao je 10 projekata u oblasti inkluzije Roma. Budžet dodijeljen za projekte podrške inkluziji Roma raste, ali nedostaje odgovarajuće planiranje, praćenje i finansijska kontrola.

U školskoj 2022/2023. godini, 202 romske djece pohađalo je predškolsko obrazovanje (92 dječaka i 110 djevojčica), 1.833 osnovnu školu (950 dječaka i 883 djevojčice), a 214 srednju školu (122 dječaka i 92 djevojčice). Trenutno, 14 romskih studenata pohađa univerzitet. Primijećen je porast broja romskih posrednika za obrazovanje koji rade u različitim opštinama, pri čemu 30 njih podržava Ministarstvo prosvjete. Pravni okvir još uvijek nedovoljno podržava upis romskih studenata na visokoškolske ustanove. Iako Crna Gora pruža stipendije u iznosu od 150 eura mjesečno, nema dodatnih stimulansa. U cjelini, kvalitet obrazovanja romske djece ostaje oblast velike zabrinutosti.

U 2022. godini, Zaštitnik je sproveo terensko istraživanje u romskim naseljima u 13 opština. Preliminarni rezultati pokazuju da Romi i Egipćani žive u manje segregiranim naseljima nego prije 6 ili 7 godina, ali 42,2% Roma i dalje živi u isključivo romskim naseljima. Problem prenaseljenosti u romskim domaćinstvima i dalje postoji, s blagim poboljšanjima u pogledu pristupa vodi, snabdijevanja električnom energijom i posjedovanja osnovnih aparata.

Zemlja još uvijek sistematski ne rješava problem dječjeg prosjačenja i dječjih brakova, niti preduzima dovoljne korake da ispuni svoje obaveze u vezi sa rješavanjem apatridije, kako preporučuje Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR). Romski jezik se nedovoljno koristi i ne uči se u školama.“ (str. 50 i 51 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2023. godinu),

razmotrio je Završni izvještaj o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019- 2023. godine.

Uvodno obrazloženje o Završnom izvještaju o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019-2023. godine dao je Fikret Ljuljanaj, predstavnik Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava.

Povodom razmatranja Završnog izvještaja o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019- 2023. godine, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje značajnim sprovođenje Strategije manjinske politike 2019-2023. godine sa pratećim akcionim planovima, kao osnovnog planskog dokumenta koji je definisao politiku Vlade Crne Gore u oblasti poštovanja i zaštite prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
Realizacijom Strategije manjinske politike sprovedene su različite mjere i aktivnosti usmjerene na sprovođenje Zakona o manjinskim pravima i slobodama, unapređivanje uslova života manjina i veću integraciju manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
2. Odbor ocjenjuje zadovoljavajućim stepen realizacije akcionih planova za sprovođenje Strategije manjinske politike za period 2019-2023. godine imajući u vidu da je od 78 aktivnosti realizovano 71% , dok je 12% aktivnosti djelimično realizovano i 17% aktivnosti nije realizovano.

Odbor pozdravlja činjenicu da je najveći stepen realizacije aktivnosti zabilježen u oblasti kulture i identiteta gdje je 97% aktivnosti realizovano.

S druge strane, zabrinjava podatak da je najmanji procenat realizovanih aktivnosti zabilježen u oblasti obrazovanja gdje je realizovano svega 47% aktivnosti.

3. Odbor ocjenjuje da se u budućnosti treba fokusirati na realizaciju aktivnosti u oblastima obrazovanja i zapošljavanja gdje je u prethodnom periodu evidentiran manji stepen realizacije aktivnosti.
Imajući u vidu da se ključni razlozi zašto pojedine aktivnosti nijesu realizovane ili su djelimično realizovane tiču nedostatka finansijskih sredstava potrebnih za specifične aktivnosti, kao i nedovoljnog stepena koordinacije i evidentiranja aktivnosti manjinskih savjeta i opština zaduženih za realizaciju aktivnosti, kao i da je pandemija COVID-19 u velikoj mjeri otežala realizaciju aktivnosti, Odbor cijeni da posebnu pažnju treba posvetiti rješavanju ovih izazova.
4. Odbor ocjenjuje da je Strategija manjinske politike 2019-2023. u velikoj mjeri doprinijela poboljšanju statusa manjina i njihovoj integraciji bez asimilacije, posebno u oblasti kulture i identiteta.
Takođe, Strategija je postigla održive i relevantne ciljeve, zbog prirode aktivnosti koje grade kapacitete i svijest pripadnika manjinskih grupa, što predstavlja ključni strukturni preduslov za ravnopravnost u društvu, ali i za uključenje manjina u različite sisteme imajući u vidu njihove kulturne, etničke i lične specifičnosti.
5. Iako je u oblasti obrazovanja zabilježen najmanji stepen realizacije aktivnosti, Odbor ocjenjuje da su ostvarena dostignuća koja obuhvataju uspostavljanje normativnih i tehničkih pretpostavki za izučavanje jezika i uspostavljanje multikulturalnog i multietničkog karaktera obrazovnih institucija, kao i osnaživanje nastavnog kadra putem održavanja seminara o metodama integrativne nastave i uključivanje kulturnog i historijskog sadržaja koji afirmišu kulturu i historiju manjinskih naroda.
Odbor ukazuje da treba intenzivirati aktivnosti na prevazilaženju ključnih izazova u ovoj oblasti koji se odnose na probleme inkluzije manjinskih naroda u obrazovni sistem, posebno romske i egipćanske populacije, kao i potrebu za daljim jačanjem obrazovnih kapaciteta kako bi sistem bio otvoren i prilagođen svim pripadnicima manjina.
6. U oblasti zapošljavanja gdje je realizovano 56% aktivnosti postignuta su ključna dostignuća koja se odnose na jačanje kapaciteta pripadnika manjina da učestvuju na tržištu rada putem održavanja obuka, stručnih praksi i savjetovanja.
Međutim, i dalje ostaju izazovi koji se odnose na potrebu za sistematskim i preciznim praćenjem i evidencijom kako bi se jasnije uvidjele promjene stanja manjina na tržištu rada, kao i nedovoljna participacija manjinskih naroda na rukovodećim pozicijama u javnoj upravi i pravosudnim organima.
Stoga, Odbor preporučuje nadležnim institucijama i organima da u predstojećem periodu posebnu pažnju posvete ovim pitanjima.
7. Odbor pohvaljuje sve institucije koje su doprinijele da se u oblasti kulture i identiteta realizuje 97% aktivnosti, a ključna dostignuća obuhvataju smanjenje stepena etničke distance, obilježavanje značajnih datuma i afirmaciju identiteta i autonomije manjinskih zajednica, kao i promociju kulturne baštine manjinskih naroda.
S druge strane, Odbor je upoznat da se ključni izazovi u ovoj oblasti tiču prisutnosti govora mržnje i stereotipnog prikazivanja pripadnika određenih etničkih grupa kao i povezivanja primjera ponašanja i aktivnosti pojedinca sa etničkom grupom kojoj to lice pripada.

8. U oblasti političke participacije realizovano je 60% aktivnosti, što je doprinijelo edukaciji pripadnika manjina o značaju političke participacije, a organizovanjem treninga i edukacija o javnom zagovaranju politika osnaženi su kapaciteti pripadnika manjina da učestvuju u političkom životu Crne Gore.
U narednom periodu potrebno je nastaviti realizaciju aktivnosti koje će doprinijeti daljem pospješivanju političke participacije manjina, dok lokalne samouprave treba da preuzmu veću odgovornost za implementaciju lokalnih javnih politika i promociju demokratske kulture.
9. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu evropskih poslova, Fondu za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Savjetu Muslimanskog naroda Crne Gore, Nacionalnom savjetu Albanaca, Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore, Bošnjačkom vijeću, Srpskom nacionalnom savjetu Crne Gore, Romskom savjetu, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i NVO "Građanska alijansa", na upoznavanje.

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović